

m.h.t. jordbesiddelse animerede imidlertid til opmåling, selv om dette arbejde var tidkrævende og dyrt. Trods ukendskab til egentlige måleapparater før 1600 var landmålere til uvurderlig hjælp for datidens bjergværksdrift.

Trediveårskrigen medførte store ødelæggelser og bragte megen uorden i besiddelsesforholdene, men fra 1644 søgte hertug August den Yngre at genoprette den tidligere ejendoms- og retstilstand. Opmålingsteknikken blev væsentlig forbedret i slutningen af det 17. årh., og en hel erhvervsgruppe af landmålere og ingeniører opnåede efterhånden en sådan erfaring og rutine, at landets fuldstændige opmåling ikke mere var et uløseligt problem. Kortlægningen og beskrivelsen af Harzen var både teknisk og organisatorisk en bedrift, muligvis den første metodisk eksakte opmåling af sin art. Pitz skildrer indgående opmålingsvæsenets tekniske udvikling såvel i Braunschweig som i Blankenburg, der gennem det meste af perioden var et selvstændigt grevskab. I et afsluttende kapitel (s. 374-404) giver han en oversigt – stadig med mange detaljer! – over udviklingen på de forskellige områder: grænseopmålinger, matrikulering, skovopmåling og nyindretning af forstvæsenet (skovbruget var i fortsat udvikling fra det 16. til det 18. årh.), bjergværksdriften, der i stigende grad blev statsforetagende, fæstnings- og byanlæg, landopmåling i forbindelse med jordreformer, samt endelig selve opmålingsteknikkens og ingeniørvæsenets udvikling i en periode, hvor Braunschweigs ingeniørkorps blev »en planteskole for teknik og naturvidenskab i det lille land«.

F. SKRUBBELTRANG

ROLAND SEEBERG-ELVERFELDT: Revaler Regesten. Beziehungen der Städte Deutschlands zu Reval in den Jahren 1500-1807. Veröffentlichungen der niedersächsischen Archivverwaltung Heft 22. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1966. 477 s. 48 DM.

Under den anden verdenskrig blev dele af Revals stadsarkiv overført til Tyskland, hvor de nu sammen med arkivfonde fra Königsberg, Schwerin og Zerbst har til huse i Staatliches Archivlager i Göttingen.

Da Reval-arkivet ordnedes og registreredes i sidste halvdel af forrige århundrede, blev de breve, som Reval havde modtaget fra tyske byer, samlet i en særlig gruppe, der fik betegnelsen Korrespondenz aus deutschen Städten, signaturerne BB 38-BB 42.

Det er brevene under BB 38-39 og BB 41-42, der danner grundstammen i den foreliggende regestudgave, hvis udgiver, Archivdirektor Roland Seeberg-Elverfeldt, har udført et stort og omhyggeligt arbejde. Udgiven indeholder ialt 1405 register af breve fra ca. 200 tyske byer og spænder i tid over mere end 300 år. Hovedparten af brevene omhandler arve- og gældsspørgsmål; typisk er således denne form: Borgmester og råd i . . . beder om, at der til . . . udleveres arven efter hendes i Reval afdøde mand . . . Umiddelbart forekommer udgiven derfor mest givende for den genealogiske og demografiske forskning, men også handelshistorien og i noget mindre grad den politiske historie vil have interesse i Seeberg-Elverfeldts udgave.

Bogen er forsynet med person- og stednavneregister, og en emneoversigt, der erstatter et emneregister, er indarbejdet i indledningen. Det havde været ønskeligt, om enkelte af de breve, som ligger til grund for regesterne, var blevet aftrykt in extenso.

Roland Seeberg-Elverfeldt oplyser i indledningen, at BB 40 Korrespondenz aus Lübeck, der naturligt hørte hjemme i denne udgave, ikke findes i Göttingen. Da det ikke kendte hyppigt forekommer mest interessant, sidder læseren tilbage med sit nysgerrige spørgsmål: Hvor er denne korrespondance så? Er disse Lübeck-breve simpelthen forsvundne, eller er de blevet tilbage i Reval? Noget kunne tyde på det sidste, jvf. den sovjetiske rigsarkivar Belovs omtale af Revals stadsarkiv i »Gosudarstvennye archivy SSSR. Kratkij spravočnik«, Moskva 1956, s. 475. Seeberg-Elverfeldt kunne sikkert med held have foretaget visse undersøgelser i så henseende.

Bogen omfatter som nævnt breve fra tyske byer indtil det første kejserriges opløsning. Man kan beklage, at hertugdømmet Slesvig ved denne lejlighed er blevet inkorporeret i det gamle tyske rige, men må i hvert fald gøre opmærksom på, at udgaven indeholder enkelte breve fra byer som Åbenrå og Flensborg.

Meget af direkte relation til Danmark bringer bogen ikke, og her skal blot peges på et par tvivlsomme oplysninger. Det er næppe Kristian III, der hentydes til i brev nr. 159 fra 1525, og det må betragtes som en overdrivelse i nr. 883 at kalde Peter August Frederik af Holstein-Beck (død 1775) for stamfaderen til de nuværende danske og norske kongehuse.

Udgiveren oplyser, at han er gået i gang med en regestudgave af breve, der belyser Revals forbindelser med Skandinavien og Nederlandene. Fra dansk side må en sådan udgave hilses meget velkommen.

KNUD RASMUSSEN

ZBIGNIEW WÓJCIK (red): Polska służba dyplomatyczna XVI–XVIII wieku (Den polske diplomatiske tjeneste fra 16. til 18. århundrede). Engelsk resumé. Polska Akademia Nauk. Instytut Historii. Pracownia historii stosunków międzynarodowych XVI–XVIII w. Warszawa, PWN, 1966. 487 s. 50 złotych (4,25 \$).

Da polsk historieforskning manglede en fremstilling af det polske diplomatiske historie i ældre tid, tog professor A. Wyczański fra Videnskabsakademiets historiske institut initiativet til en kollektiv bearbejdelse af emnet. Perioden 1506–1764, hvis øvre afgrænsning er ukonventionel, går fra det polsk-litauiske riges storhedstid til det dybe forfald under personalunionen med Sachsen. Den blev inddelt i seks afsnit: 1) Sigismund I's regering indtil 1530, 2) Sigismund Augusts regering 1548–1572, 3) Perioden til storkansler Jan Zamoyskis død 1605, 4) Vasa-dynastiet til Władysław IV's død 1648, 5) Perioden 1648–1678 samt 6) Den polsk-sachsiske personalunion 1697–1763. Forfatterne er (i samme rækkefølge) prof. A. Wyczański, R. Żelewski, St. Grzybowski, prof. Wł. Czapliński, docent Zb. Wójcik, medens sidste afsnit deltes af professorerne J. A. Gierowski og J. Leszczyński. Man har således ikke taget hensyn til den senere del af Sigismund I's regering (indtil 1548) og, nok så uheldigt, den længste del